

بدایع و قایع

نخستین مسافرت مظفرالدین شاه به اروپا

۳

پاریس

روزشنبه ۲۸ ماه ژوئیه قبل از وقت معین شده بود که موکب همایونی از سرحد فرانسه عبور کرده بیاریس نزول اجلال فرمایند در ژومون که اول خاك فرانسه است ژنرال فرمانده قشون و حاکم شهر موبوژو حاکم ایالت شمالی و سایر مستقبلین که میباید شرف الترام رکاب مبارک را داشته باشند بحضور اعلی مشرف شده مراسم خوش آمد و احترامات پذیرائی مقدم مبارک را بعمل آوردند و یکدسته سرباز پیاده نظام با موزیک و بیرق در اسکله گار ژومون برای انجام احترامات نظامی نیز حاضر بودند. اعلیحضرت شاه ایران پس از آنکه نهار را در ژومون صرف فرموده بقطار مخصوص رئیس جمهوری سوار شده در سه ساعت بعد از ظهر بگاردونور پاریس وارد گردیدند پذیرائی موکب اعلی با نهایت شکوه و جلال بعمل آمد جناب رئیس جمهوری بالباس مشکی و نشان و حمایل درجه اول لژیون دونور برای پذیرائی مقدم مبارک حاضر بودند سایر اعیان فرانسه نیز از قبیل رئیس مجلس سنا و رئیس مجلس مبعوثان و رئیس دارالشورای وزراء و وکلا و وزراء فرانسه و رئیس اداره لژیون دو نورو ژنرال حاکم نظامی شهر پاریس و حاکم ایالت سن و رئیس پلیس نیز در کنار اسکله شرف حضور داشتند. یکدسته گارد رپوبلیکن با بیرق و موزیک و سرهنگ خودشان در مدخل گار صف بسته احترامات نظامی ارجا-

آوردند و آهنگهای ملی ایران و ماوسیز فرانسه را مینواختند .

جناب رئیس جمهوری در اسکله راه آهن از شاه ایران استقبال و مراسم خوش آمد و اجلال را بجای آورده بعد باتفاق اعلیحضرت مظفرالدین شاه از جلوصوف گذشته به تالار راحت آمدند و پس از آنکه در آنجا تعارفات معموله از طرفین صورت پذیرفت اعلیحضرت ملتزمین رکاب خودشان را بر رئیس جمهوری معرفی فرمودند. سپس رئیس جمهوری نیز رؤسای مجالس ملی و دارالشوراء و ژنرال دوپوا و سایر صاحب منصبان مأمورین الیزه را بخاکپای مبارک معرفی نمودند.

پس از انجام معرفیها اعلیحضرت شهریاری باتفاق رئیس جمهوری از گار خارج شده در حالتیکه صدای هورا و شاه زنده باد خلق گوش فلک را کر میکرد باحشمت و شوکت هر چه تمامتر بکالسکه های دولتی که درب گار حاضر بود سوار شده یکفوج پیاده نظام و فوج مخصوص گارد رپوبلیکین در اطراف گار و طول خیابان برای جلوگیری و منع مردم از ازدحام بآراستگی تمام صف بسته بودند ترتیب حرکت و کالسکه های موکب همایونی از اینقرار بود: اولادودسته سواره نظام از پیش و بعد بلافاصله ترود میراخور مخصوص رئیس جمهوری جلو کالسکه همایونی حرکت میکردند در داخل کالسکه اعلیحضرت شهریاری ایران دست راست و رئیس جمهوری طرف چپ ایشان قرار داشتند و در عقب کالسکه همایونی بلافاصله باز یکدسته سوار نظام

می‌آمد و بعد یازده دستگاه کالسکه‌های دیگر که حامل ملتزمین رکاب و مستقبلین بود گذشته و بالاخره یکدسته سوار نیز در دنبالهٔ جیش رهسپار بود جناب رئیس جمهوری تا عمارت معروف به پاله و سوورن که واقع در خیابان معروف بوادوبولن است و برای اقامت اعلیحضرت معین شده بود مشایعت نموده همه جا در طول شوارع صف نظام ممتد بود و تمام مردم مهمان عظیم الشان فرانسه را از صمیم قلب و شادی خاطر دعا و ثنای می‌گفتند و زنها دسته گل‌هایی که بلباس خود نصب کرده بودند نثار کالسکهٔ اعلیحضرت می‌نمودند در مدخل قصر همایونی نیز یکدسته سرباز حاضر و سلام نظامی بجا آوردند.

جناب رئیس جمهوری با اعلیحضرت همایون تنها در تالار بزرگ عمارت داخل شده چند دقیقه صحبت نمودند و بعد اعلیحضرت شهریاری. رئیس جمهور را تا خارج تالار مشایعت کرده پس از خدا حافظی جناب رئیس جمهوری با یکدسته سوار نظام به الیزه مراجعت فرمودند.

نیم ساعت بعد اعلیحضرت مظفرالدین شاه برای بازدید جناب رئیس جمهوری و مادام لوبه بکالسکه سوار شده با تجلیلات مشموله بعمار الیزه تشریف فرما شدند. در عمارت الیزه یکدسته سرباز پیاده نظام باموزیک و بیرق حاضر و احترامات نظامی را بجا آوردند.

پس از مراجعت از الیزه آنروز را اعلیحضرت برای رفع احتستگی

از منزل بیرون نرفته در اطاق خودشان استراحت فرمودند و در ساعت ۸ شام صرف نمودند این عمارت که برای توقف شاه تعیین شده بود خیلی پسند خاطر مبارك افتاد. آپارتمان مخصوص اعلیحضرت در مرتبه اول عمارت که مشرف بر خیابان ملاکوف و خیابان بوآدو-بولوننی است تعیین شده و مشتمل است بر یک اطاق خواب و یک حمام و یک اطاق دست و روشویی و یک اطاق دفتری و یک سالون متوسط که همه آنها نهایت آراستگی را داشتند.

روزی کشنبه صبح اعلیحضرت مظفرالدین شاه حوالی ساعت هفت از داخل عمارت بباغچه مخصوص پاله دوسورن تشریف آوردند خستگی و کسالت را بکلی از وجود مبارکشان زایل و از استنشاق هوای باغچه که بواسطه باران شب پیش طراوتی بسیار خوش پیدا کرده بود خیلی اظهار مسرت نمودند پس از آنکه چند دور در اطراف باغچه گردش فرمودند بامر مبارك میز و صندلی حاضر کردند و چای را همانجا میل فرموده قلیان را که آبدار مخصوص اعلیحضرت بترتیب ایرانی بانباکوی بسیار معطری آماده کرده بود صرف شد.

در ساعت نه وجود مبارك برای ملاحظه پیانوی دوطرفه که از کارخانه پلیل ابتیاع شده بود بسالون بزرگ طبقه سفلی عمارت تشریف آوردند و پس از آنکه امتحانات لازمه را بعمل آوردند و مطمئن شدند که پیانو عیب و نقصی ندارد امر مبارك صادر شد که

آنرا بسته بایران بفرستند. در این وقت یکدستگاه اتوموبیل برای عرض حضور مبارك در باغچه حاضر شده و دوباره وجود مقدس اعلیحضرت بباغچه تشریف فرما شده در خصوص استعمال و مکانیسم و آلات مختلفه حرکت و سکون اتوموبیل تحقیقات لازمه بجا آورده برای امتحان با جناب وزیر دربار و دو نفر دیگر از ملتزمین بدان سوار شده ابتدا چند دور در باغچه عمارت با اتوموبیل حرکت فرمودند و بعد برای امتحان سرعت از باغچه خارج شده دو مرتبه با سرعت تمام از خیابانهای مالاکوف و میدان ایلو و خیابان بوآدوبولونی بالا و پائین آمدند. هر چند رفتار اتوموبیل خیلی منظم و آرام و مطبوع خاطر مبارك شد لکن در هنگامیکه پیاده میشدند فرمودند که عجالة ابتیاع آن موقوف باشد تا اعلیحضرت در اکسپوزیسیون سایر اتوموبیل هارا ملاحظه فرموده بصرافت خاطر مبارك انتخاب فرمایند.

مقارن ظهر اعلیحضرت برای صرف ناهار و استراحت باطاق مخصوص خودشان رفتند و در ساعت پنج با کالسکه رئیس جمهوری برای گردش به جنگل بولونی تشریف فرما شدند. گردش جنگل زاید الوصف مایه انبساط و تفریح خاطر مبارك گردید و چندان از این حرکت خوشوقت بودند که در مراجعت همینکه کالسکه به محاذات خیابان مالاکوف رسید اعلیحضرت شاه میل فرمودند که باز گردش را امتداد دهند و با مر مبارك کالسکه همایون تمام امتداد خیابان بوآد

و بلوانی را پیچوده و از پهلوئی ارک دو تریونف که چند دقیقه اعلیحضرت بدیده دقت عظمت آن بنا را ملاحظه می فرمودند گذشته داخل خیابان هوش گردیده و از آنجا موبک همایونی از پارك مونستو که یکی از گردشگاههای بسیار قشنگ پاریس است و وضع آنجا مطبوع طبع مبارک شد عبور کرده از خیابانهای مال زرب و میدان مادلن و کوچه روایال و میدان کونکور و خیابان شانزلیزه بمنزل معاودت فرمودند و در ساعت هشت شام میل و صرف گردید روز بعد که روز تشریف فرمائی رسمی اعلیحضرت باکسپوزیسیون بود در ساعت هفت خیابان مسیومیله ران و مسیولیگگ وزیر داخله و وزیر علوم پاروسای کابینه مخصوص خودشان و مسیوپیکار و رئیس اکسپوزیسیون و کارگزاران اکسپوزیسیون و مسیور و ژون و مسیو کروزیه رئیس تشریفات با اجزاء خود در مدخل گران پاله اکسپوزیسیون برای پذیرائی مقدم مبارک حاضر شده بودند. موبک همایون که مرکب از شش دستگاه کالسکه و یک دسته سوار نظام بود لحظه بعد وارد اکسپوزیسیون گردید در کالسکه همایونی ژنرال پاران و جناب اشرف اتابک اعظم و وزیر فواید شرف التزام داشتند. تماشای گران پاله طولی نکشید و اعلیحضرت فقط عبور از وسط عمارت اکتفا فرمودند ولی در پتی پاله توقف اندکی طولانی تر شد و کالسکه همایونی از پل الکساندر سوم که منظر آن زاید الوصف در نظر مبارک جاود کرد عبور فرموده در مقابل عمارت ایران توقف

کرد. این عمارت که بسبب بناهای ایران بنا شده برای اینموقع تمام باقالیچه‌ها و بیرقهای ایرانی و گل و سبزه زینت شده بود و در ورود موکب همایون وزیر فواید ایران و مسیو کتابچی‌خان و وزیر مختار ایران مراسم استقبال و پذیرائی را بجا آوردند و موزیک‌گارد ریپوبلیک آهنگ ملتی ایران را مترنم گردید پس از آن جناب مهندس الممالک وزیر فواید ایران خطبه‌یی مبنی بر سلامت ذات‌ملو کانه و تبریک مقدم مبارک شاهنشاهی قرائت نموده چندین بار مورد مرحمت ملو کانه گردید و جناب اشرف اتابک اعظم دوقبضه شمشیر که در کمال نظامت مرصع شده بود بیخاکپای مبارک تقدیم داشت.

اعلیحضرت مظفرالدین شاه تمام اطافهای عمارت را کاملاً تماشا و گردش فرمودند و از وضع و ترتیب پارچه‌ها و قالیچه‌ها و سایر امتعه ایرانی که باحسن سلیقه در آنجا گسترده و عرضه داشته بودند تمجیدات شاهانه نمودند پس از اختتام تماشای آنجا وجود مقدس ملو کانه با ملترمین به میدان عربی که مابین عمارات دول مختلفه بنا شده بود. تشریف فرما شده چند لحظه به تماشای منظر رودخانه سن و حرکت کشتی‌های بخاری که لاینقطع روی آن شط در حرکت بودند مشغول گردیدند. وضع بناهای کنار رود سن در نظر مبارک خیلی مقبول افتاد و از آنجا در کالسکه سوار شده پهای برج ایفل تشریف بردند و از طرف شرقی برج با پله بالا رفته قدری تماشای آسان‌سوریکه مرد مرا به

مرتب‌های فوقانی حمل مینماید فرمودند لکن عروج بی‌الای برج را موکول بوقت دیگر داشتند پس از تماشای برج ایفل اعلیحضرت - مظفرالدین‌شاه بعمارت اکسپوزیسیون کارخانه کروزو تشریف برده بعد به جاده متحرکی که در دور اکسپوزیسیون کشیده بودند صعود نموده یکدوره تمام در آن بالا توقف فرمودند مسیوله بین‌هادی موکب مقدس ملوکانه شده بود و فرمایشات و سؤالات شهریاری را مبین ایضاحات بود.

اعلیحضرت شهریاری را منظر و حالت اطراف جاده متحرک بنهایت مطبوع و مکرر از تماشای آنروز اظهار رضایت فرمودند.

یکساعت و ربع از ظهر گذشته این روز مسیوسیلوستریا و راول از طرف جناب رئیس جمهوری بخدمت اعلیحضرت شاه مشرف شده و خاطر مبارک را از تعویق مهمانی بالیزه که بسبب سوگواری ملتی ایتالیا لزوم پیدا کرده بود مسبوق نمود اعلیحضرت مظفرالدین‌شاه نیز نظر به روابط اتحادیه بین الملل پذیرائی و شرفیابی سفر او مأمورین خارجه مقیم پاریس را که آن روز باید بشود موقوف فرمودند و بوقت دیگر گذاشتند.

آنروز بعد از ظهر را اعلیحضرت در عمارت سوورن باستماع قدری موزیک و امتحان آلت سیمنه ماتوگراف که میخواستند اتباع فرمایند مصروف داشتند و بعد تلگراف تسلیم آمیزی بجهت ملکه ایتالیا

فرستاده حوالی پنج ساعت از ظهر گذشته از هوتل و سوورن برای گردش جنگل حرکت فرمودند .

موکب همایونی مشتمل بر دو کالسکه بود و فقط معتبرین ملتزمین ملازم رکاب بودند اعلیحضرت بباغ معروف به ژاردن و اکلیماتاسیون که نوعی از باغ تاریخ طبیعی و محل حفظ و ازدیاد انواع حیوانات اهلی است تشریف فرما شده یکساعت تمام در آن محل توقف کرده پیاده غالب قسمتهای عمده آنجا را گردش و ملاحظه فرمودند و چند نفر از ملتزمین بر حسب امر مبارک یادداشت‌های لازمه برای پرورش بعضی از حیوانات در پای تخت طهران ضبط نمودند. در مراجعت از باغ مزبور اعلیحضرت شهریاری بطرف کاسکار تشریف بردند. در راه ضعیفه فقیری با طفلی که در بغل داشت تصادف با موکب همایون شد. شاه چون حالت پریشان آن ضعیفه را ملاحظه فرمودند لحظه ای کالسکه را امر بتوقیف دادند و یک قطعه پول پنج فرانکی بتوسط پلیس که پهلوی کالسکه همایونی حاضر بود بجهت او فرستادند و در ساعت ۷ و نیم بعد از گردش مفصل از جنگل بآرامگاه خود مراجعت فرمودند و پس از صرف شام در ساعت نه استراحت شد .

روز بعد اعلیحضرت در ساعت ۸ از اطاق استراحت بیرون تشریف آورده فنجان چای معموله هر صبح را صرف فرمودند و بعد وزراء و ملتزمین در گناه را احضار فرموده بانجام بعضی امور مهمه

مملکت مشغول گردیدند و بعد چند نفر از اعیان ایرانی مقیمین پاریس مهاراجه کاپور تالا بار داده باهر کدام علی قدر مراتبهم اظهار ملاحظت و تفقدات خسروانه نمودند. در ساعت ۱ و اربع کالسکه خواسته با ملتزمین سفارتخانه ایران که در میدان ایبه نا و نمره (۱) واقع است تشریف فرما شدند.

جناب ژنرال نظر آقا وزیر مختار ایران از خاکپای مبارک مراسم پذیرائی و تجلیل خسروانه بعمل آورد. امروز را اعلیحضرت همایونی و سایر ملتزمین ناهار را در سفارت ایشان صرف نمودند. پس از مراجعت از سفارت اعلیحضرت شهریاری در اپارتمان مخصوص خودشان استراحت نموده در ساعت ۵ به اکسپوزیسیون حرکت نمودند. رئیس بزرگ اکسپوزیسیون و سایر اجزاء و کار گزاران اکسپوزیسیون در مدخل خیابان نیکولا مقدم مبارک را در التزام رکاب نخست به میدان جلوخان انوالیل به تماشای بعضی قسمتهای صنعتی تشریف بردند و پس از تماشای آنجا بدیدن محل اکسپوزیسیون زرگران و جواهریان رغبت فرموده در آنجا گردن بندها و سینه ریزهای الماس بریلیان که خوبی ساخت و صنعت زرگری آنها از حد تقریر خارج است متعدد از نظر مبارک ملو کانه گذشت و اعلیحضرت مظفر الدین شاه از حسن سلیقه تراشیده و هنرمندی سازنده آنها کمال تمجید و تحسین را فرمودند، ولی خود الماسهایی که جدا گانه بعرض حضور عالی رسیدند هیچکدام پسند و

مقبول خاطر شاهنشاه نیفته دادند و میفرمودند که در مملکت ایران غالب این جواهرات و سنگهای قیمتی یافت میشوند منتهی زرگرهای صاحب صنعت لازم است که آنها را صورت خوش بدهند و اسباب ترقی قیمت آنها شوند. از اکسپوزیسیون زرگران اعلیحضرت بمحل الماس تراشی تشریف بردند و در آنجا از موسیو اکنایان که در اکسپوزیسیون انواع الماسهای رنگین و مختلف الشكل موجود بود در خصوص عملیات و وضع تراش الماس و سنگهای قیمتی سؤالات مختلفه نموده سپس موبک همایونی از خیابان لاموت پیکه سرآزیر شده به گالری و ماشین اکسپوزیسیون سابق تشریف فرما شدند و در آنجا جمعیت تماشاچیان وجد و سرور خود را از ملاقات اعلیحضرت پادشاه ایران بفریاد زنده باد شاه و پاینده باد مملکت ایران باشعف تمام اظهار داشتند. در طول گالری مزبور متدرجاً اعلیحضرت همایونی ابتدا قسمت آلات زراعتی را تماشا فرموده بعضی اسبابهای مفیده نیز برای املاک خالصه دولتی ایشیاع فرمودند و بعد بعمارت الکتریسته رفته صاحبان اکسپوزیسیونهای متفرقه آنجا، آتشبازیهای مختلفه الکتریکی در حضور اعلی بجا آوردند و از آنجا به اکسپوزیسیون چراغ برق و آلات تلفن و زنگ الکتریسته تشریف فرما شده امتحانات مفصله از غالب این آلات نمودند و بالاخره به قسمت منسوجات ایرانی گردش آن روز را ختم کردند.

اعلیحضرت مظفرالدین شاه پس از گردش اکسپوزیسیون از درب خیابان راپ در حالتی که جمعیت بسیاری در اطراف آن محل جمع شده بودند و متصل فریادهورا میکشیدند از محوطه اکسپوزیسیون خارج شده بکالسکه سوار شدند و قبل از آنکه کالسکه حرکت کند وجود مبارک از روی صندلی برخاسته متوجه باطراف شدند تا آنکه موسیوپیکار و رئیس کل اکسپوزیسیون را در مدنظر آورده نزدیک کالسکه احضارش کردند و بادست مبارک دست او را فشرده پس از التفات و خداحافظی براه افتادند.

این نکته که بر سلامت و خیریت اعلیحضرت شهریاری دلیلی بس واضح است خود معلوم میدارد که چگونه است که تمام ملتزمین رکاب همایونی خصوصاً دکتر شینار به این اندازه واله و شیفته وجود مقدس ملوکانه اند و همواره ثناخوان و شکر گزار ولی نعمت خود میباشند.

در مراجعت بعمارت سلطنتی موسیو کواتیه سرهنگ که بجای موسیوبری سرهنگ که میبایست بچین رود مأمور کشیک سرای همایونی شده بود از حضور مبارک معرفی شد، شب را اعلیحضرت به هیسپودروم تشریف بردند و تمام ملتزمین رکاب و وزیر مختار ایران نیز در آنجا شرف حضور داشتند.

در میدان کلیشی جمعیت زیادی برای زیارت اعلیحضرت شهریاری گرد آمده بودند. در داخل سیرک مزبور چندین حجره برای جلوس مهمانان محترم تهیه شده بود. اعلیحضرت شاهنشاهی بازیهای

غریبه‌ای را که میدیدند ظاهر آب‌حسن نظر توجه فرموده چند مرتبه اظهار التفات و تحسین نمودند و در فاصله بازی به ایوانی که در بالای درب مدخل واقع بود تشریف فرما شده بخلق انبوهی که در طول خیابان جمع آمده بودند و از زیارت جمال مبارک اظهار خوشوقتی و مسرت مینمودند. الطاف ملوکانه مبذول داشتند و پس از انجام بازی در ساعت ۱۱ شب از خیابان و میدان کلیشی بمقر سلطنت معاودت فرمودند.

روز بعد را اعلیحضرت شاه ایران بواسطه اندک خستگی که از شب باقی مانده بود دیرتر از آپارتمان مخصوص بیرون آمده در باغ عمارت با اتوموبیل مختصر گردشی فرمودند و چند شیشه عکس با بعضی از ملتزمین انداختند.

۴ ساعت ونیم بعد از ظهر شرفیابی با هیئت خارجه صورت پذیرفت و در این موقع سفیر پاپ نطق ذیل را از طرف خود و سایر سفرا بخاکپای مبارک معروض داشت :

اعلیحضرتا، هیئت سفرای خارجه مقیمین دربار دولت جمهوری فرانسه با کمال افتخار تشریف فرمائی مقدم اعلیحضرت را بپای تخت معتبر مملکت فرانسه تهنیت و تبریک عرض میکنند. تشریف فرمائی آن اعلیحضرت بیاریس در موقع اکسپوزیسیون بین الملل بر مراتب دوستی و یکجتهتی دولتین ایران و فرانسه شاهدهی صادق و گواهی بس واضح است و معلوم میسازد که آن اعلیحضرت بچه اندازه مایل به ترویج علوم و فنون و نشر معارف و تمدن در مملکت پر وسعت خودشان میباشد. در این وقت که ماهیثت سفرای خارجه باستسعاد حضور

نایل و مشرفیم اینجانب از طرف خود و سایر همگان محترم ادعیه خالصانه خود را در بقای دولت و دوام سلطنت آن اعلیحضرت بحضور اعلی اظهار داشته از خداوند مسئلت مینمائیم که دولت قوی شوکت ایران در زیر سایه خسرو بلند پایه خود همواره رو به ترقی و سعادت گذاشته از هر گونه اشکال و مخافت ایمن و مصون بماند .

اعلیحضرت مظفرالدین شاه نیز در جواب سفیر کبیر پاپ نطق ذیل را بلفظ دربار اظهار فرمودند: از صمیم قلب و طیب خاطر سفیر کبیر پاپ و سایر اعضای کوردیپلوماتیک را بجهت ادعیه خیریه که در موقع ورود من بشهر پاریس اظهار میدارند تشکر مینمایم . شهر پاریس که از دیرزمانی است بواسطه مرکزیت و اقدامات علمیه و صنعتیه شهردۀ جهان و نقطه توجه زمان بوده . در این وقت بواسطه افتتاح بازار عمومی که نمایشگاه نتیجه افکار و اعمال و ترقیات فوق العاده ملت فرانسه و سایر ملل اروپا است رونقی زیاده و حشمتی اضافه حاصل نموده است ، و در این موقع که تمام ملل برای استحکام بنیان امن و امان و نشر محسنات صلح و یگانگی توأمان شده اند لازم دانستم که من هم در این جشن مشترک و عید بزرگ تربیت و تمدن جدید شرکت نمایم و بسیر و سیاحت صفحه اروپا از راه بعید آمده باشم از حسن نیت مودت انگیز شما نهایت متأثر و خوشوقتم و از یک یک شما نمایندگان سلاطین معظم و ممالک معظمه متوقعم که متمنیات دوستانه و ادعیه خالصانه مرا که برای بقا و دوام سلطنت و شوکت ملت آنها مینمایم به ولی نعمتان

و رؤسای ملت خودتان ابلاغ نمایند .

در ساعت ۵ اعلیحضرت مظفرالدین شاه دیگر بار قصد اکسپوزیسیون فرموده و مستقیماً بعمارت انوالید تشریف بردند. ژنرال آرنو حاکم نظامی انوالید با صاحب منصبان اتاماژور خود مقدم مبارک را استقبال نمود و موزیک فوج ۳۹ در حیاطی که محل عبور اعلیحضرت شهریاری بود بناوختن آهنگ ملیتی ایران مشغول گردید.

اعلیحضرت ابتدا بتماشای دخمه ناپلیون و بعد بموزه مخصوص نظامی که کلاه و قداره ناپلیون مجتراً در آنجا بیادگار محفوظ است تشریف بردند. در مقابل مقبره ناپلیون وجود سعود شهریاری اندک توقیفی فرموده بعد از لحظه بی سکوت فرمودند که فی الواقع ناپلیون شاهنشاهی بزرگ و سرداری بی نظیر بوده اند و از مقبره ناپلیون گذشته کلیسای انوالید را عبوراً توجهی نمودند و از انوالید خارج شده با کالسکه به شان دومارس و اکسپوزیسیون تشریف فرما گشتند.

از ساعت شش تا ساعت هفت ذات مقدس ملو کانه در عمارت ژنی سیویل تماشا می فرمودند و در اکسپوزیسیونهای اتوموبیل و عکاسی و آلات جدید الاختراع موسیقی بعضی دستگانهای نوظهور دستور العمل داده و ابتیاع فرمودند. دور بین های فلاماریون و عدسیهای مختلف الاثر ایزومتر و ب که در خود اکسپوزیسیون در نظر تماشاچیان ساخته میشد و بواسطه اختراع آنها در عمل کحالی و معالجه امراض چشم ترقی و تکمیل فوق العاده حاصل شده مخصوصاً طرف توجه اعلیحضرت شدند و بملتزمین که شرف حضور داشتند بلفظ مبارک خواص و آثار

آنها را به يك يك شرح میدادند و خوشوقت بودند که این شعبه علم در ایران نیز شایع شده و فایده این اختراع جدید اسباب روشنی دیده بسیاری از ایرانیان شده است .

در خروج اعلیحضرت از اکسپوزیسیون باز جمعیت مردم بهمان طور در اطراف راه برجا بود و همواره صدای شاهزنده باد آنها با آسمان میرفت آنشب را بعد از شام اعلیحضرت شهر یاری به تیاتر شاتله تشریف بردند فردای این روز یکی از روزهای تاریخی و واقعه عجیبه زمان اقامت فرنگستان اعلیحضرت شاهنشاه ایران در پاریس اتفاق افتاد . در این روز اعلیحضرت در ساعت ۹ از پاله دسورن به قصد آنکه با کشتی به سور وور سایل تشریف ببرند حرکت فرمودند . خروج از عمارت بطریق معمول صورت پذیرفت یعنی دولنگه در بزرگ عمارت که بطرف خیابان مالا کوف واقع است باز شده در حالتی که قراولان مخصوص عمارت سلام نظامی دادند و شیپور و طبل حاضر باش زده شد کالسکه همایونی که اسبهای کهر آن بقدم آهسته میرفتند از در خارج شد و از بیخ زاویه خیابان مالا کوف گذشته به خیابان عریض بودا و بونوئی داخل گردید . ژنرال پاران مهماندار و جناب اشرف اتابک اعظم و جناب وزیر دربار نیز در کالسکه شرف ملازمت داشتند . جمعی از پولیسهای دو چرخه سوار نیز با لباس رسمی و غیر رسمی در اطراف و پیشاپیش کالسکه اعلیحضرت در حرکت بودند و يك ردیف پولیس هم در تحت فرماندهی موسیود کاو صاحب منصب نظمیه برای ممانعت و جلوگیری تماشاچیان که در جلو عمارت شهر یاری روی پیاده روها جمع شده بودند کنار خیابان صف کشیده بودند . ناتمام